

Egy kongresszus szervezésének tapasztalatai

A 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus

1. Bevezető gondolatok. Ez az írás nem a 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus tudományos eredményeiről szól: inkább a kulisszák mögé enged bepillantást azzal a céllal, hogy valamelyest érzékeltesse, milyen heroikus és egyúttal felemelő vállalkozás lehet egy világgongresszus megrendezése, a maga buktatóival és örömeivel egyszerre. Mindez persze nem tanulságok nélküli a tudományos közösségek számára sem. Az írás hangvétele – a dolog természetéből adódóan – ugyanakkor helyenként erősen szubjektív.

2. Az ICOS-kongresszusról általában. A Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (International Congress of Onomastic Sciences, ICOS) a Nemzetközi Névtudományi Társaság (International Council of Onomastic Sciences, ICOS) háromévente megrendezett világgongresszusa. Az onomasztikával foglalkozó kutatók e méltán legnagyobb presztízsű seregszemléje 1938 óta van jelen a nemzetközi tudományos élet porondján, s olyan városok egyetemei nyerték el a rendezés jogát, mint Párizs, Brüsszel, Uppsala, Salamanca, München, Firenze, Amszterdam, London, Bécs, Szófia, Bern, Krakkó, Ann Arbor, Lipcse, Quebec, Helsinki, Trier, Aberdeen, Santiago de Compostela, Pisa, Torontó, Barcelona, Glasgow. Ebbe az előkelő névsorba került be a 2017. évi 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus házigazdájaként Debrecen, a Debreceni Egyetem (a kongresszus honlapja: <http://icos2017.unideb.hu>).

Mivel a társaságnak három hivatalos nyelve van, az angol, a német és a francia, ezek a kongresszusoknak is kötelező nyelvei. Emellett a rendező intézmények zöld utat adhatnak további nyelveknek is: Pisában például az olaszt, Barcelonában a spanyolt és a katalánt is a hivatalos nyelvek közé emelték, a következő, a 2020. évi krakkói kongresszuson pedig az orosz nyert el ilyen státust. A 26. ICOS-kongresszus Debrecenben a három hivatalos nyelven működött.

3. A 2017. évi ICOS-kongresszus rendezési jogának elnyerése. Az ICOS kongresszusainak rendezési jogát pályázati úton lehet elnyerni. A pályázatokat angol nyelven a tervezett megelőző kongresszus évében, annak elején kell benyújtani. Az érvényességét az ICOS vezetőtestülete bírálja el, és ha szükséges, kiegészítéseket kér. A rendező intézmény kérdésében a végső döntést azonban nem a vezetőtestület, hanem a kongresszuson megtartott, az ICOS-tagokból álló közgyűlés hozza meg azt követően, hogy a pályázók rövid prezentációban bemutatták az elképzeléseiket. A teljes pályázati anyagokat (éppen a mi javaslatunkra) az ICOS-tagok a testület honlapján előzetesen is megtekinthetik, így előre tudnak tájékozódni a pályázók elképzeléseiről. Több jelölt esetén az ICOS-tagok szavazati többsége dönt.

A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke – hazai és nemzetközi ösztönzésre – először a 2014. évi kongresszus megrendezésére nyújtott be pályázatot 2011 elején. Akkor a Glasgow-i Egyetem volt a vetélytárs, amellyel szemben a 2011-es barcelonai

kongresszus közgyűlésének szavazatai alapján a Debreceni Egyetem alulmaradt. A 25. ICOS-kongresszust ezért a Glasgow-i Egyetem rendezte meg 2014 augusztusában. Ezt a döntést azonban nem éltük meg kudarcként, már csak azért sem, mert a nemzetközi névkutató közösség szimpátiáját már Barcelonában kétségkívül elnyertük, s ez leginkább a további biztatásokban nyilvánult meg.

A 2017. évi 26. ICOS-kongresszus megrendezéséért ezért 2014-ben újra benyújtottuk (lényegében változatlan formában) a pályázatunkat: ekkor már az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoporttal együttműködésben. A pályázatban bemutattuk Debrecent és a Debreceni Egyetemet, kitérve az egyetemen a névkutatás szerepére és eredményeire is. Ismertettük a kongresszus általunk javasolt témáját (Lokalitás és globalitás a nevek világában), a tudományos szervezőbizottságot, a tervezett programot és programszerkezetet, valamint a kongresszussal kapcsolatos fontosabb határidőket. Mivel a Nemzetközi Névtudományi Társaság nem finanszírozza a kongresszusokat, sőt anyagiilag egyáltalán nem tudja azok megrendezését támogatni, a pályázóknak arról is részletesen számot kell adniuk, hogy milyen forrásokból látják megvalósíthatónak a tanácskozás megrendezését. A pályázatban ezért a finansziális kérdésekre is kitértünk. Részletes tájékoztatást adtunk továbbá a szállás- és étkezési lehetőségekről, a közlekedésről, illetve a tervezett kirándulásokról.

A glasgow-i kongresszuson 2014-ben a közgyűlés a következő kongresszus megrendezésének jogát a Debreceni Egyetemnek ítélte oda. Ugyanitt Tóth Valériát három évre az ICOS 12 fős vezetőtestületének (Board of Directors) a tagjává választották. A hazai tudományos közvélemény mindezt nemcsak a debreceni, hanem általában a magyarországi névtudomány nemzetközi elismeréseként is értékelte.

4. A kongresszus előkészítése. Ahogyan az a fentiekből kiderül, a 2017. évi debreceni kongresszus szervezését valójában 2014-ben kezdtük el, de az intenzív munka természetesen a kongresszust megelőző egy évre, azon belül is az utolsó néhány hónapra esett. Ez alatt a három év alatt rendszeresen beszámoltunk a vezetőtestület ülésein a munka előrehaladásáról, igyekeztünk az általunk megadott időhatárokat többé-kevésbé tartani, rendszeresen tárgyalásokat folytattunk az egyetem rendezvényszervező cégeivel és egyes részfeladatok ügyében az azokat kivitelező külső cégekkel, pályázatokat nyújtottunk be és leveleket írtunk a pénzügyi források előteremtésére, illetve válaszoltunk sok ezer emailre. Mindeközben persze milliószor megbántuk, hogy vállalkoztunk erre az emberre, sőt közösséget próbáló feladatra; és éppen annyiszor örültünk akkor, amikor sikerült megoldanunk az éppen felmerülő problémákat.

4.1. A vezetőtestület ülései. Az ICOS vezetőtestülete évente legalább egy, olykor két alkalommal ülésezett 2014 augusztusa és 2017 augusztusa között. Az ülések, amelyek angol nyelven zajlottak, a kongresszus szervezése szempontjából azért említendőek meg, mert a találkozók egyik napirendi pontja minden alkalommal a 2017. évi kongresszus kérdése volt. Előkerültek itt emellett olyan problémakörök is, mint az ICOS két fontos testületének, a Bibliográfiai és a Terminológiai Csoportnak a feladatai, az ICOS folyóiratának, az Onomának a kiadási nehézségei, az elnöki, titkári beszámoló, az ICOS pénzügyi helyzete, honlapja stb. Az ICOS vezetőtestülete ülésezett a glasgow-i kongresszus utolsó napján (ahol a leköszönő és az újonnan megválasztott testület együtt volt jelen), majd 2015. március 6-án Hannoverben, ugyanezen év szeptember 2-án Nagybányán,

2016. június 14–15-én Prágában, 2017. május 16-án Debrecenben, végül a kongresszus előestéjén ugyanitt augusztus 27-én. Az üléseken a vezetőtestület tagjai személyesen és Skype-on is részt vehettek. A kongresszus előkészületeiről minden alkalommal személyesen számoltunk be, s olykor rövid prezentációt is tartva ismertettük az aktuális helyzetet.

Ezeket a találkozókat mindenképpen hasznosnak ítéltük, mivel olyan javaslatok is elhangzottak, amelyeket aztán a kongresszus programjainak kialakításában figyelembe vehettünk. Ilyen javaslat volt például a névtani folyóiratok szerkesztőinek ülése, amit be is illesztettünk a szakmai programba. Voltak viszont felvetések (poszterszekció, zárórendezvények áthelyezése stb.), amiket szervezőként – az előnyeiket és a hátrányaikat mérlegelve – végül elvetettünk, s az eredeti terveinkhez tartottuk magunkat.

4.2. A kongresszus programjának struktúrája. Az ICOS-kongresszusok hagyományait követve szakmai és kísérőprogramok egyaránt szerepeltek a 2017. évi kongresszus programszerkezetében. Az előadásokat plenáris előadások, szimpózium- és szekció-előadások formájában tarthatták meg a résztvevők. A szakmai programot gazdagította a különböző bizottságok, testületek (a vezetőtestület, a Bibliográfiai Csoport, a Terminológiai Csoport) zártkörű ülése, illetve a névtani folyóiratok szerkesztőinek, valamint a PhD-hallgatóknak a találkozója. Emellett helyet kapott a programban az ICOS-tagokat összefogó, döntéshozó jogkörrel bíró közgyűlés megtartása is.

A szakmai program fontos részét képezte a könyvkiállítás, amelynek középpontjában egy digitális tér helyezkedett el, benne online adatbázisokkal. A kísérőprogramok között a Debreceni Egyetem rektorának fogadása, fröccsparti, koncert és záróbankett szerepelt. A kongresszus résztvevői számára egynapos kirándulást szerveztünk, illetve emellett az arra igényt tartók a kongresszus után háromnapos kiránduláson is részt vehettek.

A debreceni kongresszus részben tehát követte az ICOS-kongresszusok tradícióit, de több újítást is felvonultatott. A plenáris és a szekció-előadások mellett egyrészt szimpóziumokat szerveztünk, amelyek öt témakörben (1. a személynevek és a helynevek rendszertani összefüggései, 2. a szocioonomasztika aktuális kérdései és feladatai, 3. a közép-európai névrendszerek kölcsönhatásai, 4. nemzetközi együttműködés és projektek, illetve 5. alkalmazott névkutatás) biztosítottak – jórészt felkért előadókkal – összehangoltabb eszmeeserét. A névtani folyóiratok szerkesztőinek ülése – noha korábban ez sikeresen működő, hasznos fórum volt – egy ideje nem kapott helyet a névtani kongresszusokon. Az ICOS vezetőtestületének javaslatára ezt a konzultációs formát újra megteremtettük. A korábbi kongresszusokon a záró rendezvények (közgyűlés, záró ünnepség, bankett) nem az utolsó, hanem az utolsó előtti napra estek, gyengítve ezáltal az utolsó nap szakmai programját, amelyek látogatottsága meglehetősen visszafogott volt. Látva ezt az el-lentmondásos helyzetet, úgy határoztunk, hogy a záró rendezvényeket a kongresszus utolsó napjára helyezzük át, ahová azok véleményünk szerint ténylegesen valók. Ez a szándékunk a vezetőtestületben ellenállást váltott ugyan ki (a hagyományokra hivatkozva javasolták az újragondolását), de a döntést ránk bízták, s minthogy ragaszkodtunk az elképzeléseinkhez, azt végül elfogadták. Újdonságként vezettük be a szokásos egynapos kirándulások mellett a háromnapos kirándulást is: azon kongresszusi résztvevők számára, akik szívesen maradtak még az országban, a kongresszus utánra budapesti, balatoni kirándulást szerveztünk. Ez iránt elsősorban azok érdeklődtek, akik távolabbról, főleg más kontinensről érkeztek, s többen közülük a kirándulásról visszatérve folytatták is a szakmai útjukat a nagybányai Names and Naming konferenciára. Abban is igyekeztünk végül

újat nyújtani, hogy – a nemzetközi szervezőbizottság egyik tagjának javaslatára – a kongresszust családbarát rendezvényként hirdettük meg, ezzel is segítve azoknak a kollégáknak a részvételét, akik családdal, kisgyerekekkel érkeztek Debrecenbe.

4.3. A szakmai programmal kapcsolatos feladatok. A kongresszus háromnyelvű honlapja 2016 nyarán indult el, ekkortól kezdve jelentkezhetek az online felületen a kutatók a kongresszusra. Magának a szakmai programnak az összeállítása 2016 végén vette kezdetét, akkor, amikor – a határidőt több ízben is kitolva – beérkeztek a jelentkezések és az absztraktok. Ezeket előzetesen szimpóziumokba, szekciókba soroltuk, s már tematikus egységeként küldtük el értékelésre a tudományos szervezőbizottság tagjainak. Az értékelésekről, az esetlegesen kért változtatásokról és a jelentkezés elfogadásáról emailben értesítettük (az értékelőlapot is mellékelve) a jelentkezőket. Az elfogadott absztraktok alapján kezdtük el kialakítani a kongresszus szakmai programját: felkértük a plenáris előadókat (akiknek a regisztrációs díját átvállaltuk), kialakítottuk a szekciók témáit és időbeosztását, a szimpóziumszervezők segítségével meghatároztuk a szimpóziumok tartalmát és a tervezett előadások sorrendjét. Az így egybeállt előzetes programban persze még számos változás történt, azt elsősorban tájékoztató jelleggel hoztuk nyilvánosságra a honlapon. A végső program csak a kongresszust megelőző héten állt össze annyira, hogy a nyomdába kerülhetett. A dolgok természetéből adódik azonban, hogy a végső megvalósulást tekintve még ebben is jó néhány módosítás történt.

Egy ilyen nagyszabású nemzetközi kongresszus szakmai programjának az összeállítása, megszervezése önmagában is nagy terheket ró a szervezőkre. Mi ezt ráadásul azzal is nehezítettük, hogy – a nemzetközi tudományos életben való minél intenzívebb jelenlét érdekében – angol nyelvű munkák megírására vállalkoztunk, amelyek megjelentetését a kongresszusra időzítettük. Ezek a kötetek csak úgy készülhettek el, hogy a megírásuk, a lektorálásuk, a fordításuk és az anyanyelvi lektorálásuk zökkenőmentesen, az egyes fázisokban egymásra épülve valósult meg. A kongresszus egyik fontos hozadéka – nemcsak szakmai, hanem érzelmi szempontból is – éppen annak az élménye volt, hogy megtaláltuk azokat az embereket, akikkel ebben a munkában és hosszabb távon is kiválóan együtt tudunk működni, mert a feladatokat a magukénak érezték, s a nagyszabású vállalkozás őket is erőn felül inspirálta. E helyütt is érdemes megemlítenünk – köszönetünket ily módon is kifejezésre juttatva – Korompay Klára, Venkovits Balázs és Donald E. Morse nevét.

4.4. A kísérőprogramokkal kapcsolatos feladatok. A kongresszus nem szakmai kereteinek kialakításában és részben a kísérőprogramok megszervezésében a Debreceni Egyetemen működő rendezvényszervező cégek, a Campus Kft. és az Universitas Kht. voltak a segítségünkre. Ők szervezték meg a kirándulásokat, a kávészüneteket, a fogadást és a bankettet, ők biztosították az ebédet és foglalták a szállást azoknak, akik ezt előzetesen igényelték. 2017 tavaszán kibővítettük a kongresszusi honlapot olyan módon, hogy az teljes körű ügyintézésre, pénzügyi tranzakciók fogadására és kezelésére is alkalmas legyen. Ezen keresztül zajlott ugyanis a jelentkezők számára az elektronikus regisztráció, a regisztrációs díj befizetése, a kirándulásokra való jelentkezés. Szállásfoglalások, ebédjegyek éppúgy intézhetők voltak itt, mint ahogyan jelezni lehetett az igényt a gyerekfelügyeletre is. A kísérőprogramok és az infrastruktúra egy részét azonban (a regisztrációs pultot és a köszöntő videót, a könyvkiállítást annak digitális belső terével, a fröccspartit, a koncertet) mi magunk terveztük és szerveztük meg. Az egyetem és közvetlenül

a bölcsészkar több szinten támogatta a kongresszus megrendezését: a vezetőségtől a technikai személyzetig mindenki együttműködésére maximálisan számíthattunk.

4.5. A szervezők. A kongresszus szervezésében a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszékének és az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportjának minden névkutatással foglalkozó tagja részt vett. A 18 fős tudományos szervezőbizottság magyar, finn, svéd, német, belga, skót, orosz, cseh, lengyel, spanyol, kanadai, dél-afrikai névkutatókból állt össze. Magyarországról a következő szakemberek vállaltak benne szerepet: a Debreceni Egyetemről Hoffmann István (a tudományos szervezőbizottság elnöke), Tóth Valéria (koordinátor), Gyórfy Erzsébet (titkár), Rác Anita és Maticsák Sándor (tagok); az ELTE-ről Farkas Tamás és a Károli Gáspár Református Egyetemről Bölcskei Andrea (szintén a bizottság tagjaiként). A debreceni szervezők között említendők meg továbbá Póczos Rita, Reszegi Katalin, Bába Barbara, Szőke Melinda, Kovács Éva, E. Nagy Katalin, Katona Csilla, Bátor István, Hankusz Éva, Vékony Vivien, Kenyhercz Róbert, illetve az a 16 idegen nyelv szakos hallgató, akik a kongresszust megelőző fél évben fordítási feladatokat, a kongresszus ideje alatt pedig szervezői feladatokat láttak el. Az adminisztratív teendőkkel Kecskemétiné Legoza Eszter (a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszékének és az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportjának az adminisztrátora), az informatikai feladatokkal pedig Szűcs Imre (a tanszék és a kutatócsoport ügyvivő-szakértője) foglalkozott.

4.6. Finanziális kérdések. A kongresszus megrendezésének kritikus, mondhatni neurálgikus pontja volt a pénzügyi források előteremtése. Előzetes terveink szerint ezt több irányból kívántuk biztosítani: a biztos bevétel (a regisztrációs díjakból befolyó összeg) mellett számítottunk támogatásra a Debreceni Egyetemtől, a Magyar Tudományos Akadémiától és Debrecen városától, illetve némi szponzori támogatást is reméltünk cégektől. Egészen 2016 novemberéig azonban minden támogatáskérő, pályázó kísérletünk kudarcba fulladt: vagy választ sem kaptunk a megkeresésekre, vagy érkezett válasz, amely az erkölcsei támogatásról ugyan biztosította a szervezőket, de anyagilag a rendezvényt segíteni nem tudta. Minthogy az anyagiak előteremtése alapvető feltétele volt a kongresszus megrendezésének, a helyzet 2016 végén annyira aggasztóvá vált, hogy komolyan fontolóra kellett vennünk a rendezéstől való visszalépést; nyilván nem kis presztízavesztéssel is vállalva ennek következményeként. Ebben a már-már kilátástalan helyzetben aztán a folyamatok pozitív irányt vettek: a Debreceni Egyetem kancellárja, dr. Bács Zoltán a célokat, illetve a költségtervet megismerve megfelelő pénzügyi keretet biztosított a kongresszus megrendezésére (amellett, hogy az egyetem teljes infrastruktúráját ingyen vehettük igénybe), az MTA nemzetközikonferencia-szervezési pályázatán is elnyertünk egy kisebb összegű támogatást, a DE Bölcsészettudományi Karának dékánja és helyettesei pedig vállalták a szervező diákok munkabérének ösztöndíjként történő kifizetését. A kongresszus pénzügyi helyzete 2017 elejére mindezeknek köszönhetően megnyugtatóan rendeződött.

5. A kongresszus számokban. A 2017. évi ICOS-kongresszusra 41 országból 230 kutató érkezett Debrecenbe. A szimpóziumokon, szekciókban 200 előadás hangzott el, túlnyomó többségében angolul; a német és francia nyelvű előadások száma néhány tucat volt csupán. A könyvkiállításra, amely a kongresszus egész hete alatt megtekinthető volt, több mint 120 kiadvány (monográfiák, tanulmánykötetek, szótárak, folyóiratok egész sora)

érkezett, a nyelveiket illetően is bábeli sokféleséggel. Mint fentebb is utaltunk rá, a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke és az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportja a kongresszusra több angol nyelvű kiadványt is megjelentetett (közte a magyar helynevek történetét tárgyaló munkát, a magyar névkutatás bibliográfiáját a 2000–2016 közötti időszakra vonatkozóan, a magyar névkutatás legújabb eredményeiből szemlésző, illetve a debreceni névkutatás történetét bemutató kötetet). Ezek külön standokon voltak kiállítva, s a résztvevők a maguk és az intézményük számára is szabadon vihettek belőlük. A kiállítás központi tereként funkcionáló digitális térben hat interaktív adatbázis működött, amelyeket a készítőik és a működtetőik egy-egy szünetben mutattak be az érdeklődőknek. A kongresszuson videó és sok száz fotó készült, illetve a sajtómegjelenések száma is jelentős volt (ezek mindegyike felkerült a kongresszus honlapjára).

A kongresszuson elhangzott előadások tanulmányra bővített változatait az *Onomastica Uralica* című folyóirat tematikus számaiként, 5 kötetben tervezzük megjelentetni – eredményeink szerint – 2018 végére. Ennek költségeit részben az ICOS hozzájárulása fedezi, részben pedig a DE kancellárjától kaptunk további támogatást a nyomdai kivitelezésre. A tervezett kötetek megjelenésével zárul majd le az a hosszú és fáradtságos időszak, amely a 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus jegyében zajlott le a magyarországi névkutatás jó néhány szereplője számára.

TÓTH VALÉRIA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0822-591X>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

VALÉRIA TÓTH, Experience from organizing a congress. The 26th International Congress of Onomastic Sciences

The paper provides insight into the process – usually unknown even in the scientific community – of organizing the 26th International Congress of Onomastic Sciences in order to explain how heroic and elevating an enterprise it is to coordinate a world congress. The author discusses the ICOS Congresses in general; winning of the right to organize; preparations for the organizing procedures; the board meetings; the structure of the programme at the congress; the tasks of the organizers with respect to the professional and satellite events; the organizing team; and financial matters. Finally, numbers are quoted to illustrate the achievements of the congress. These questions are considered worth speaking about because this information may be useful to other scientific communities as well.